

ב"ה

ארבע מספרים של גאולה

רעיון לסעודת משיח -
שביעי ואחרון של פסח, תשפ"ב

*

מאת מנחם רייצס

כל הזכויות שמורות

ארבע מספרים של גאולה

פתח דבר

ה מספר ארבע דומיננטי מאוד ב'ליל הסדר': ארבע כוסות, ארבע קושיות, ארבעה בנים. והשורש לכך הוא ביציאת מצרים - 'ארבע לשונות של גאולה'.

גם בסיומו של חג הפסח נוהגים להדגיש את המספר ארבע. ב'סעודת משיח', הנערכת לקראת צאת החג, שותים 'ארבע כוסות', המקבילים אף הם ל'ארבע לשונות של גאולה', כשהפעם ההדגשה היא לא על הגאולה הראשונה – שבה יצאנו ממצרים, אלא על הגאולה העתידה – שבה יגאל העולם כולו, במהרה בימינו.

כשם שב'ליל הסדר' לא שותים את ארבע הכוסות ברציפות, אלא מפסיקים ביניהם כך שכל כוס מוקדשת לנושא יחודי, בדומה לזה גם ב'סעודת משיח' נהוג שלא שותים את כל ארבעת הכוסות ברצף, אלא מפסיקים ביניהם בדברי תורה, סיפורי צדיקים ושירה שמחה.

כהצעה, מובאים בזה רעיונות קצרים בקשר למספרי הכוסות (בדומה למה שנכתב בשנים קודמות באריכות יותר, ות"ל רבים נעזרו בזה. אפשר לקבל את הרעיונות שהתפרסמו בשנים הקודמות במשלוח בקשה לכתובת הדוא"ל OMEKPSHAT@GMAIL.COM – על בסיס הפזמון המפורסם של 'אחד מי יודע'.

הכוס ראשונה

אחד אני יודע, אחד אלוקינו

המספר 'אחד' הוא העומד בבסיס האמונה היהודית, והפסוק הכי מפורסם בעם ישראל - לאורך כל ההיסטוריה - הוא הפסוק 'שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד'.

על הפסוק הזה דיברו וכתבו המון, וגילו סודות ורמזים נפלאים בכל מלה ובכל אות.

אך לפני הכל יש לנו את הפשט הפשוט, וכמו שמפרש אותו רש"י בפירושו על התורה - שהפסוק הזה מדבר ישירות על הגאולה:

"ה' אלוקינו ה' אחד - ה' שהוא אלוקינו עתה ולא אלקי האומות, הוא עתיד להיות ה' אחד, שנאמר 'כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה'", ונאמר 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'".

כלומר: כל עוד לא הגיעה הגאולה עדיין לא מרגישים בעולם ש'ה' אחד' ואין בלתו (ונראה כאילו 'ה' אלוקינו' - רק של עם ישראל), וזהו החידוש שיהיה באחרית הימים - שאז העולם כולו יתוקן ויתאחד סביב האמונה בה' אחד.

זו בעצם תמציתה של תפלת 'עלינו לשבח' שבה אנו מסיימים כל תפלה: בקשה להתגלות האמת האלוקית, ולקיום היעוד שניבא עליו זכריה הנביא (יד, ט) 'ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד' - כל עובדי האלילים יעזבו את אליליהם, ולא יזכירו בשם אחר בעולם אלא בשמו של ה' לבדו.

[גילוי ה'אחד' בעולם בא בכח תורת משה, ורמז לדבר: 'משה' (=345) בצירוף 'אחד' (=13) בגימטריא 'משיח' (=358)].

הכוס השניה

שנים אני יודע, שני לוחות הברית

הקב"ה אחד, אבל העולם שנברא הוא מורכב. באופן כללי, החיים בעולם מושתתים על שני צדדים, צד של חיוב וצד של שלילה - יש דברים בעולם שכדאי להתקרב אליהם ולהרבות בהם, ויש דברים שדורשים יחס שלילי, זהירות ומניעה.

שני צדדים אלו מתבטאים בחפץ המקודש ביותר בעולמנו הגשמי, מה שנתן הקב"ה בעצמו על הר סיני - לוחות הברית (כמבואר בהרחבה בשיחת שמח"ת תשל"ג).

הקב"ה לא נתן לוח אחד כולל, ולאידך - לא נתן עשר לוחות לכל אחד מעשרת הדברות, אלא חילק את עשרת הדברות לשני לוחות:

בלוח הימני באים (בעיקר) הדברות עם התוכן החיובי, "אנכי ה'", "כבד את אביך ואת אמך" ו"זכור את יום השבת לקדשו"; ואילו בלוח השמאלי באים דברות של שלילה - ממה צריך להיזהר ולהתרחק: "לא תרצח", "לא תגנוב" וכן הלאה.

חכמי הקבלה מסבירים, שחלוקה זו מתבטאת גם בשתי הידיים שקיבל כל אדם (שבכל אחת מהן חמש אצבעות - כנגד חמשת דברות שהיו בכל לוח), יד ימין שענינה חיובי, 'ימין מקרבת', ויד שמאל שענינה שלילה וריחוק, 'שמאל דוחה'.

באופן טבעי, יש הבדלים בין האנשים מבחינה נפשית: יש אחד שקל לו יותר עם הצד ה'חיובי', אך קשה לו עם הצד ה'שלילי' (לדוגמא בעניני פסח: קל לו להשקיע בפאר ובהדר של 'ליל הסדר' - אך קשה לו עם נקיון הבית והוצאת החמץ החוצה), ויש להיפך;

השלימות האמיתית היא כאשר אדם מחבר את שתי הידיים ביחד ועושה את רצון הקב"ה בשני הצדדים באותה מידה. הוא גם שומר על עצמו מכל משמר מפני דברים בעייתיים ('שמאל דוחה'), וגם יודע לפעול ולהתקדם באופן חיובי ('ימין מקרבת'). זה בעצם הרעיון של מחיאת כפיים שמבטאת שמחה פנימית - מחברים את שני הידיים יחד, כי בעצם לשני הידיים, כמו לשני הלוחות, תוכן אחד ויחיד: קיום רצון הקב"ה.

ועל ידי עבודת ה' באופן זה של 'מחיאת כפיים' - חיבור שני הידיים, הימין והשמאל - נזכה לקיום היעוד (ישעי' נה, יב) "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון, ההרים והגבעות יפצחו לפניכם רנה וכל עצי השדה ימחאו כף". וכך מפרש הרד"ק: "כי בשמחה תצאו מהגלות .. ההרים והגבעות וכל עצי השדה דרך משל, רצונו לומר: שישמחו כל העולם .. ההרים והגבעות' משל על הגדולים, 'וכל עצי השדה' משל על העמים".

ארבע מספרים של גאולה

או-אז, יתגלו שני לוחות הברית שניתנו מהקב"ה למשה רבינו, והונחו בארון הברית שעמד בתוך קודש הקדשים. כיום נעלם הארון ונגנז, ואחד מהחידושים של הגאולה הוא שהארון יתגלה ממחבואו ושוב יהיו לוחות הברית שבתוכו נגישים וקרובים.

הכוס השלישית שלושה אני יודע, שלושה אבות

את מקום הימצאם של שלושת האבות אנו יודעים - הם קבורים בחברון במערת המכפלה (ביחד עם אדם הראשון); אלא שכיום אין לנו את האפשרות לראות בזיו פניהם, ואנו מחכים לכך שיבוא היום שבו הם יקיצו וירננו ונוכל לראותם.

זו הסיבה שהאבות (עם נשותיהם, ואדם וחוה) מכוונים בשם 'ישני חברון' - "שהם אינם מתים, אלא שוכנים עפר כמי ששוכן במקום אחד ולאחר זמן יוצא משם, ולפיכך נאמר בהם 'הקיצו' - כמי שהוא ישן ויקץ משנתו" (כך נאמר בספר הקדום 'אבקת רוכל', בפרק 'סוד תחיית המתים').

מעניין הדבר שלפי המבואר במדרשים 'קיצו' ישני חברון רק לאחר שיקומו לתחייה שאר המתים שנקברו בארץ ישראל (ויש דיעה שהאבות ימתינו גם למתים שנקברו בחו"ל). מדוע באמת?

שאלה זו נשאלה בספרים ('אבקת רוכל' שם): "מפני מה אינם נקדמים למתי ארץ ישראל, שהרי שם אדם הראשון ואברהם ויצחק ויעקב? אלא, כדי שיקיצו ויעוררו על שמחה

ארבע מספרים של גאולה

בראותם בניהם שקמו מקבריהם, והארץ מלאה מכמה צדיקים וחסידים".

הווי אומר: בכוונה יאחר הקב"ה את קימתם לתחייה של האבות, כדי שלא יצטרכו 'להמתין' לבניהם; לכן יקומו הבנים והנכדים ראשונים, כך שהאבות ייכנסו מיד לעולם שכולו טוב ויראו בשמחת בניהם והעולם כולו (בדומה למה שמצאנו בסדר הבריאה בששת ימי בראשית - אדם הראשון נברא אחרון, לאחר כל הצמחים ובעלי החיים וכו'), כדי שיכנס לעולם מושלם שבו הכל כבר 'מוכן לסעודה'.

ולמי שמתעניין ביחסי אנוש ('פוליטיקה'...) מצינו תיאור מעניין במדרש (מדרש תהלים מזמור קי), על דו-שיח בלתי שיגרתי שיתקיים אז בענין כבודו של אברהם אבינו:

"לעתיד מושיב הקב"ה למלך המשיח לימינו, ואברהם לשמאלו. לפני אברהם מתכרכמות, ואומר: 'בן בני יושב לימין, ואני לשמאל!' והקב"ה מפייסו ואומר: 'בן בןך על הימין שלי, ואני לימינך!'"

כלומר: העובדה שאברהם ישב לשמאלו של הקב"ה, מלמדת דוקא על מעלתו - כך שהקב"ה כביכול 'רואה זכות לעצמו' לשבת לימינו של אברהם אבינו, כי מתחילים את הסדר ממנו.

ה'צמח צדק' (תהלים 'יהל אור' ע' תכו-ז), מסביר את העומק שמסתתר במדרש זה. משיח יושב בצד ימינו של הקב"ה, כי הוא זה שמביא עמו 'חסדים' גדולים השייכים לצד ה'ימין';

אברהם אבינו, לעומתו, יושב בצד שמאל, כי בזמן אברהם אבינו היה העולם בחשכה רוחנית ואברהם היה

צריך להתאמץ ולדחות את כחות הטומאה וה'קליפות', היתה זו עבודה לא פשוטה השייכת לצד של 'שמאל דוחה'.

בכך היא גדולתו של אברהם אבינו, שגם כאשר הוא היה בצד 'שמאל' של הקב"ה, הוא לא הרגיש את החסדים של צד ה'ימין' - הוא התמיד והתאמץ לעבוד את ה' מתוך מסירות נפש, ובעצם כל ה'ימין' של הגאולה הוא בזכות העבודה המאומצת של אברהם אבינו שהיה בה הרבה 'שמאל'.

ולכן אומר הקב"ה לאברהם - אמנם 'בשטח' מתאים מלך המשיח לשבת בימין, כי הוא זה שמביא עמו 'חסדים' גדולים לעולם, אבל הכל בזכות העבודה המאומצת שלך; ולכן נחשב הדבר שאתה העיקר, ממך הכל מתחיל. אברהם הוא השורש של כל הגילויים האלוקיים הנפלאים הגדולים, כך שהקב"ה יושב כביכול על צד 'ימינו' של אברהם.

הכוס הרביעית

ארבע אני יודע - ארבע אמהות

השורשים של עם ישראל הם במספרים 'שלוש' ו'ארבע' - שלושה אבות וארבע אמהות. גם בחג הפסח, שהוא זמן ה'לידה' של עם ישראל, אנו מוצאים את שני המספרים גם יחד: בליל הסדר אנו מקפידים להניח שלישיית מצות (כנגד שלושת האבות) ולשתות ארבע כוסות (כנגד ארבע האמהות).

החיבור של שני המספרים גם יחד יוצר את המספר שבע, שהוא מספר מקודש ומיוחד מאוד בעם ישראל לדורותיו, וגם בגאולה העתידה אנו מוצאים הדגשה מיוחדת על המספר שבע - כמייצג של שלושת האבות וארבע האמהות:

הנביא ישעיהו מנבא (יא, טו) - "והחרים ה' את לשון ים מצרים, והניף ידו על הנהר בעים רוחו, והכהו לשבעה נחלים, והדריך בנעלים. והיתה מסלה לשאר עמו אשר ישאר מאשור, כאשר היתה לישראל ביום עלותו מארץ מצרים".

הכוונה הפשוטה בנבואה זו היא, שכשם שביציאת מצרים התרחש הנס האדיר של קריעת ים סוף שבו נקרע

חג הפסח ה'תשפ"ב

הים ובני ישראל עברו בין גזריו, כך לעתיד לבוא יצאו מהגלות דרך 'הנהר' שיתחלק 'לשבעה נחלים'.

נרמז לכך שלעתיד לבוא יחזור על עצמו מעמד 'קריעת הים', מופיע גם בפסוק בספר התהלים (סו, ו): "הפך ים ליבשה, בנהר יעברו ברגל, שם נשמחה בו".

החלק הראשון של הפסוק - "הפך ים ליבשה" - מנוסח בלשון עבר, והוא מכוון לקריעת הים שכבר היתה בעת היציאה ממצרים, ואילו החלק השני - "בנהר יעברו ברגל" - נכתב בלשון עתיד והוא מתייחס לגאולה העתידה, שאז יעברו דרך הנהר שנבקע אל הגאולה השלימה ו"שם נשמחה בו".

אלא שאת המספר 'שבעה' לא מצאנו בקריעת ים סוף. בתורה נראה שהים נקרע במקום אחד בלבד, אולם בתהלים (קלו, יג) אנו מוצאים את הפסוק "לגוזר ים סוף לגזרים" - 'גזרים' לשון רבים, וחז"ל למדים מכך שהים התחלק אז לשנים עשר מעברים, כך שכל שבט משבטי ישראל עבר במסילה המיוחדת לו.

למה אז התחלק הים לשנים-עשר, ואילו עכשיו עתיד להתחלק הנהר ל'שבעה נחלים'?

מבואר על כך בתורת החסידות, שהמעבר בתוך הים היה כרוך בהתעלות רוחנית נשגבה, וכמו שאמרו חז"ל ש'ראתה שפחה בתוך הים מה שלא ראה גדול שבנביאים'.

ובכן, המעבר שהיה בקריעת ים סוף היה מלווה בהתעלות למדרגת שנים-עשר השבטים, ולכן נקרע הים לשנים-עשר;

אמנם בגאולה העתידה תהיה התעלות למדריגה נעלית

ארבע מספרים של גאולה

יותר, מדרגתם של האבות והאמהות - ולכן אז ייבקע הנהר ל'שבעה נחלים', מקביל למספר 'שבע' שכולל את שלושת האבות וארבע האמהות.

[בענין ארבע האמהות ושייכותן לגאולה כדאי להוסיף עוד (בקיצור), שבתורת החסידות מובא ציווי הקב"ה לאברהם אבינו 'כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה' - הקב"ה ציווה את אברהם לשמוע בקול שרה אשתו למרות שהסדר הרגיל הוא שהאשה היא שצריכה לציית לבעלה;

ומוסבר על כך, שהיה זה משום שאצל האבות האירה אוירה מיוחדת 'מעין עולם הבא', ובעולם העתידי אכן יתהפך הסדר ותתגלה מעלת ה'אמהות' שאז ייחשבו אף יותר מה'אבות'! וכיון שאברהם אבינו זכה 'לטעום' מהחיים העתידיים, לכן גם אצלו היה מצב שבו שרה היא ה'מושל'ת' בו.

צדיקים חיברו לכך אף את העובדה הנראית במוחש שבעשרות השנים האחרונות חל שינוי ניכר במעמד האשה, ואחד הדברים הבולטים הוא שבעוד בדורות קודמים היו נשים רבות שלא ידעו קרוא וכתוב הרי בזמננו לנשים יש גישה וקירבה לדברי התורה באופן שלא היה כמוהו.

מסתבר (וראה שיחת ש"פ אמור תש"נ), שהדברים קשורים איכשהו לעובדה שהעולם כולו 'טועם' עתה מגילויי הגאולה, שאז כאמור יחול שינוי גדול לטובה במעמדה של האשה וכמו שהיה בשרה אמנו, כאמור].

[הערה כללית: מקוצר הזמן וגם כדי להקל על הקורא -
לא ניתנו מראה מקומות די הצורך.]

להערות ותגובות, נא לפנות למנחם רייצס, משעול הארבל
17 קרית גת, בכתובת הדוא"ל rizs@neto.bezeqint.net
או בטל' 050-4125205]